

Nederlandse vuistvuurwapens in gebruik tijdens de periode 1939-1940

I INLEIDING

In dit artikel zal nader worden ingegaan op de vuistvuurwapens, welke tijdens de mobilisatie in 1939-1940 en de daarop volgende oorlogsdagen, in gebruik waren bij de Nederlandse Land- en Zeemacht.

Veel militairen hebben tijdens de Meidagen van hun persoonlijk wapen gebruik moeten maken om, veelal in gevechten van man tegen man, zich tegen de vijand te verdedigen of hem aan te vallen. Door het karakter van deze wapens (zelfverdediging) kon de inbreng ervan tijdens de meidagen nauwelijks van enige invloed zijn geweest op het verloop van de algemene strijd. Zoveel te meer echter was het gebruik van levensbelang voor de gebruiker zelf! Zijn leven kon er immers vanaf hangen!

Alvorens met de beschrijving van deze wapens te beginnen, zal eerst een globaal overzicht worden gegeven van de gebeurtenissen in Europa, welke leidden tot de Tweede Wereldoorlog, de mobilisatie in Nederland en de situatie waarin ons militaire apparaat verkeerde.

Voorgeschiedenis

Augustus 1939. Spannende dagen in West-Europa. Spannende dagen ook in Nederland. Oorlogsdreiging hangt als een donkere wolk in de lucht. Onze oosterburen, onder leiding van Fuhrer Adolf Hitler stellen brutale eisen aan de Polen. Men verlangt een vrije doorgang over Pools grondgebied, tussen Duitsland en de Vrijstad Danzig. Engeland en Frankrijk dreigen met militaire tegenmaatregelen.

Eerder hadden de Duitsers in 1936 het Rijnland bezet en in 1938 Oostenrijk geannexeerd. Daarna werd het Sudetenland van Tsjecho-Slowakije opgeëist. De vrede kon nog bewaard blijven, door bij het verdrag van Munchen (27 en 28 september 1938) de Tsjechen te dwingen het Sudetenland aan Duitsland af te staan.

In maart 1939 werd ook de rest van Tsjecho-Slowakije door Hitler bezet. Op 22 maart volgde de bezetting van de stad Memel. Na deze bezetting begonnen de Duitsers met het voorbereiden van een aktie tegen de Polen. Op 23 augustus werd Polen in het geheim militair verdeeld tussen de Duitsers en de Russen, met de afsluiting van het zgn. 'Non-agressie pact'. Engeland koos op 25 augustus partij voor de Polen.

Mobilisatie en het uitbreken van W.O. II

Nederland, als vanouds ingeklemd tussen de grote mogendheden en opgeschrikt door het dreigende oorlogsgeweld, besluit ter handhaving van de neutraliteit tot voor-mobilisatie op 24 augustus. De internationale spanning neemt echter dermate snel toe, dat de regering de 'Algemeene mobilisatie' van leger en vloot afkondigt op 28 augustus. De eerste mobilisatiedag is dinsdag 29 augustus 1939.

Alle dienstplichtigen van de lichteningen 1924 t/m 1938 worden in werkelijke dienst opgeroepen. De lichtening 1939 was reeds onder de wapenen.

Drie dagen later op 1 september vallen de Duitsers Polen binnen. Engeland en Frankrijk verklaren op 3 september de oorlog aan Duitsland.
De Tweede Wereldoorlog is uitgebroken.

Mobilisatietijd

Ondertussen is men in Nederland druk bezig met het opvangen van de opgeroepen dienstplichtigen in de mobilisatiecentra, waar ze worden gekleed, uitgerust en bewapend. Daarna volgt de opstelling van de Nederlandse strijdkrachten in de concentratiegebieden, welke op 3 september wordt voltooid.

De Chef van de Generale Staf, Generaal I.H. Reijnders, wordt benoemd tot Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht (O.L.Z.). Later wordt hij vervangen door Generaal H.G. Winkelman. De O.L.Z. krijgt tot taak de Nederlandse neutraliteit te handhaven en indien nodig met de wapens te verdedigen.

Acht maanden later is het zover! Nederland wordt verraderlijk overvallen en onze militairen proberen met alle beschikbare middelen de agressieve en modern tot de tanden toe bewapende Duitsers tegen te houden.

Bewapening en uitrusting

Met betrekking tot de bewapening van ons leger is het voldoende bekend (ondermeer door de vele verschenen publikaties over de Mei-oorlog), hoe de vooroorlogse Nederlandse defensie-politiek leidde tot verontrustende tekorten en veroudering van het materieel en uitrusting. Ook met de geoefendheid van het personeel was het slecht gesteld. Kortom: Nederland was totaal niet voorbereid op een moderne oorlogvoering! Men trachtte opnieuw de neutraliteits-politiek toe te passen, zoals deze tijdens de oorlog 1914-1918 Nederland buiten schot had gehouden. Voldoende afschrikkingskracht hiervoor had ons militair apparaat in het geheel niet.

Bovendien hadden de Duitsers ons grondgebied vanwege de strategische ligging t.o.v.

Engeland nodig voor stationering van hun vliegtuigen en oorlogsschepen.

In de tweede helft van de dertiger jaren en speciaal tijdens de mobilisatieperiode, trachtte men door aankopen in binnen- en buitenland de ontstane situatie te verbeteren. Het was echter de laat! Mede doordat de oorlog was uitgebroken werden de geplaatste opdrachten in het oorlogvoerende buitenland niet of slechts gedeeltelijk afgeleverd. Ook de munitie-voorraden lagen voor sommige wapensoorten ver beneden de vastgestelde norm. Dit gold met name ook voor de munitie bestemd voor mitrailleurs en handvuurwapens. Een gevolg hiervan was dat de noodzakelijke schietoefeningen tijdens de mobilisatie wegens het tekort aan munitie niet konden worden gehouden. Dit werkte weer nadelig uit op de geoefendheid. Om de schrijnende tekorten zoveel mogelijk aan te vullen, werd gebruik gemaakt van verouderd en vaak reeds uit de bewapening genomen materieel (o.a. geschut uit 1880).

Zoals we in het vervolg zullen zien, was dit ook van toepassing op het aanwezige arsenaal van de vuistvuurwapens.

II OVERZICHT VAN DE VUISTVUURWAPENS

De volgende wapens maakten officieel deel uit van de Nederlandse bewapening in 1939-1940.

Het pistool M25

Dit pistool was organiek als standaardwapen in gebruik bij het grootste deel van onze landmacht. In grote lijnen waren er mee bewapend de beroeps- en reserveofficieren en onderofficieren en de daarvoor in aanmerking komende manschappen van de Infanterie, Regimenten Wielrijders, Cavalerie, Bereden Artillerie, Motor Artillerie, de Koninklijke Marechaussee en Politietroepen.

Bij diverse onderdelen was aanvankelijk een gemengde bewapening aanwezig. Zo waren van de Bereden Artillerie, de Motor Artillerie en de Luchtvaartbrigade, het administratieve personeel, fouriers en diverse ambachtslieden zoals geweermakers, hoefsmeden etc., bewapend met de revolver. Naarmate meer pistolen M25 beschikbaar kwamen werden de revolvers geleidelijk aan vervangen.

De revolver

Bewapend met de revolver waren de Genietroepen, de Pontonniers en Torpedisten, de Motordienst, Militaire administratie, Geneeskundige dienst en Geneeskundige troepen. In het algemeen dus bij de verzorgende, niet in de eerste lijn opererende eenheden. Ook de daarvoor in aanmerking komende militairen van de diverse Landstormkorpsen, waren met revolvers bewapend. Het personeel (bijv. van de Mil. adm.) dat werd ingedeeld bij de diverse onderdelen welke organiek volledig met het pistool M25 waren uitgerust, werden eveneens met het pistool bewapend.

Het automatisch pistool no. 1

Dit pistool was in gebruik bij de Koninklijke Marine en het daaronder vallende Korps Mariniers.

Naast deze organiek ingedeelde vuistvuurwapens zullen mogelijk nog andere afwijkende modellen en persoonlijk aangebrachte wapens (officiers-revolvers en pistolen van voor 1925) in gebruik zijn geweest. Er is te weinig over bekend om ze in dit artikel er bij te betrekken.

III HET PISTOOL M25

Zoals de benaming Model) 25 reeds aangeeft, werd dit wapen vastgesteld en ingevoerd in 1925.

Het was deels bedoeld om de verouderde revolver te vervangen en tevens om aan de sterk toenemende vraag naar vuistvuurwapens te voldoen. O.a. met de invoering van de lichte mitrailleur M20 bij de infanterie werden de schutters en helpers met pistolen bewapend. Dit gold natuurlijk ook voor de bedieningsmanschappen van ander materieel, waarbij de bewapening met geweren of karabijnen als hinderlijk werd ervaren.

Ontwerp en productie

De ontwikkeling en productie van de M25 vonden plaats bij de Belgische 'Fabrique Nationale' te Luik.

Als basiswapen diende het pistool Model 1910. Dit pistool, uitgevoerd met een looplengte van 99 mm en een korte greep, was een ontwerp van de bekende Amerikaan J.M. Browning (1855-1926). In 1923 kreeg de FN opdracht van diverse Balkenlanden, voor levering van 60 000 pistolen echter met een looplengte van 114 mm en een grotere magazijn capaciteit. Men modificeerde het Model 1910, door de slede te verlengen met een losse ring, welke d.m.v. een bajonetsluiting werd vastgezet. Tevens werden er richtmiddelen op de ring en achterkant van de slede aangebracht. De greep werd verlengd, waardoor de magazijn capaciteit met één patroon toenam. Het aldus gewijzigde wapen kreeg als aanduiding Model 1910/22 en kon door de FN goedkoop worden geproduceerd door gebruikmaking van de reeds aanwezige machines en gereedschappen.

De door Nederland geplaatste orders werden geleverd tussen 1926 en 1928. Het aantal bedroeg ca. 30 000 stuks. Tot 1940 werd het Model 1910/22 aangekocht door vele Europese landen in gebruik genomen als leger- en politiewapen.

Tijdens de bezetting van België in de Tweede Wereldoorlog, werd de produktie onder leiding van de Duitsers voortgezet. Tussen 1940 en 1944 werden ca. 350 000 exemplaren afgenomen door het Duitse Heereswaffenamt.

Ook na de oorlog bleef er vraag naar dit populaire wapen. Begin zestiger jaren waren er totaal zo'n 760000 stuks van het Model 1910/22 door FN geproduceerd.

Nederlandse uitvoeringen

Oorspronkelijk waren er in Nederland twee uitvoeringen aangekocht, namelijk de M25 no. 1 met kaliber 7.65 mm en de M25 no. 2 met kaliber 9 mm.

Het pistool M25 no. 1 was bestemd voor de Koninklijke Marechaussee en de Politietroepen. Deze wapens zijn te herkennen aan het merk en het nummer aangebracht op de rechterzijde van de slede:

KON. MAR. 001	of	POL. TR. 1201
1925		1925

De nummering liep bij de wapens voor de Marechaussee van 1 t/m 1200. Bij de Politietroepen van 1201 t/m 2075.

Onder het merk en nummer was het jaar van indienststelling aangebracht. Van het model no. 1 werden dus totaal 2075 stuks aangemaakt.

Begin dertiger jaren besloot men uit oogpunt van standaardisatie het kaliber 9 mm van het model no. 2, ook aan te houden voor het model no. 1. Het wapen was zodanig geconstrueerd dat deze wijziging eenvoudig kon plaatsvinden, door de loop te verwisselen. Alle andere onderdelen van deze wapens waren gelijk.

Na deze wijziging was het verschil tussen de no. 1 en 2 weggefallen en werd de aanduiding: Pistool M25.

De oorspronkelijke, direct in 9 mm uitgevoerde M25 no. 1 pistolen zijn te herkennen aan een gekroonde W, welke boven op de slede was aangebracht.

Van alle pistolen zijn de volgende onderdelen van het wapennummer voorzien: de kast, de loop, de opsluitring en de slede.

Toebehoren

Als toebehoren werden per pistool verstrekt:

- Patroonhouders. 3 stuks, waarvan 1 in het pistool en 2 exemplaren in een houdertas. Bij de Marechaussee en Politietroepen werden 6 houders verstrekt: 1 in het pistool, 1 in een bergvak op de pistooltas en 4 reservehouders in een houdertas. De houders hebben een capaciteit van 9 patronen in kal. 7.65 mm of 8 patronen in kal. 9 mm. Elke houder is voorzien van het wapennummer.
- Eén pompstok, tevens ingericht als invetstok en ook voorzien van het wapennummer.
- Eén vetdoos. Behalve bij de K.M. en de Pol.Tr.
- Eén pistooltas waarin het pistool met houder en pompstok wordt gedragen.
- Eén houdertas voor 2 houders resp. 4 houders. Deze laatste voor de K.M. en Pol.Tr.
- Eén pistoolkoord. Deze was in gebruik bij de beredenen. Ter bevestiging aan het wapen is aan de rechterkant van de kast een ring aangebracht.

Oefenwapens

Voor het houden van theorie omtrent de werkwijze en de behandeling van het wapen, maakte men gebruik van de 'exercitiepistolen M25'. Deze pistolen waren voorzien van een op de linkerzijde van de slede aangebrachte messingplaat, waarop stond vermeld:

EXERCITIEPISTOOL
VERBODEN HIERUIT TE SCHIETEN

Bovendien was de opsluiting voorzien van een messing gedeelte.

De munitie

Voor het Model no. 1 (kal. 7.65 mm) werd gebruikt de scherpe patroon no. 19, bestaande uit: een messing huls met groef voor de patroontrekker en ligplaats met aambeeldje en twee brandgaatjes, een slaghoedje en de kogel van hard lood waaromheen een vernikkeld stalen mantel. De lading bestaat uit schietkatoenkruit. De scherpe patroon no. 19 was verpakt in dozen van 27 stuks of ook wel 25 stuks. Het etiket was voorzien van het aantal patronen, wapensoort, fabrieksinitialen en de produktiedatum.

Het Model no. 2 (kal. 9 mm) en de M25 gebruikten de scherpe patroon no. 21. Deze patroon had dezelfde samenstelling, maar een iets grotere huisdiameter (om de 9 mm kogel op te nemen) t.o.v. de patroon no. 19. 24 patronen no. 21 waren verpakt in een doos met tussenschotjes, verdeeld in 5 rijen van 5 stuks. Het middelste vakje werd opgevuld met een houten blokje.

Exercitiepatronen voor het pistool M25. In beide kalibers (7.65 en 9 mm) waren exercitiepatronen aangemaakt. Ze werden gebruikt bij het onderricht en droogoefenen. Deze patronen bestaan uit een huls met ingedeukt slaghoedje en een normale kogel. Er was uiteraard geen lading aangebracht. Ter onderscheiding van de scherpe patronen werden ze geheel vernikkeld en voorzien van een rondgaande groef op de huls.

Gegevens van het pistool M25 en de munitie

Gewicht pistool (zonder houder)	0,675 kg (0,7)
Lengte van het pistool	170 mm
Hoogte van het pistool	122 mm
Breedte van het pistool	32 mm
kaliber	9 mm (7,65)
Loop lengte	113 mm
aantal trekken	6
Lengte van de patroon	25 mm (24,9)
Gewicht van de patroon	9,5 gr (7,45)
Gewicht van de kogel	6 gr (4,8)
Gewicht van de kruitlading	0,21 gr (0,2)
Aanvangssnelheid	250 m (285)
Mondingsenergie	ca. 18,8 kgm (19,8)
Gasdruk	ca. 1200 at (ca. 1000)
Indringing in vurenhout op 10 cm	ca. 86 mm (ca. 100)
Indringing in vurenhout op 25 cm	ca. 68 mm (ca. 90)
Indringing in vurenhout op 50 cm	ca. 67 mm (ca. 80)
Maximum dracht	ca. 1400 m
De tussen () geplaatste waarden gelden voor de M25 no. 1.	

IV DE REVOLVER

Dit wapen werd ingevoerd in 1873. Het werd daarom officieel aangeduid als M73. Officieus heette het 'zes schoten en een vrije worp'.

Gezien het jaar van invoering had dit wapen de twijfelachtige eer om als een der oudste deel uit te maken van de Nederlandse bewapening tijdens de mobilisatie en de meidagen van 1940.

Voorgeschiedenis en ontwerp

De M73 was een ontwerp van de Kapitein der Artillerie J.J. Bergansius. Deze officier nu had als hoofd van de Wapenkeuringscommissie te Maastricht, door zijn vele contacten met de Luikse wapenindustrie, een ruime kennis opgedaan omtrent de toen gangbare revolversystemen en fabricagemethoden. In 1869 verscheen een door hem geschreven 'Handleiding tot de kennis van de inrigting en het gebruik van revolverpistolen'. In dit boek was opgenomen een ontwerp van een oorlogsrevolver in snelvuuruitvoering. Enige exemplaren van deze revolver werden aangemaakt en aan de Minister van Oorlog ter beoordeling aangeboden.

Op basis van dit ontwerp nu werd enige jaren later door hem een revolver ontworpen geschikt voor een patroon met centraalvuurontsteking in het kaliber 9,4 mm.

Het was een degelijk, robuust geconstrueerd, voor die tijd modern wapen, uitermate geschikt om de voorlaadpistolen (M1815 en M1820) in gebruik bij de Cavalerie, de Koninklijke Marechaussee en de Artillerie, te vervangen.

Een nadeel was echter, dat de verschoten hulzen stuk voor stuk moesten worden verwijderd uit de kamers van de cilinder. Hiervoor gebruikte men een losse pompstok of de steel van een schroevendraaier. Daarna kon pas worden geladen. Deze omslachtige procedure kostte natuurlijk veel tijd en aandacht. Vandaar dat na het leeg schieten niet veel meer overbleef als 'een vrije worp'.

In het licht van die jaren vond men snel herladen niet zo belangrijk. De vooruitgang van een enkelschots-wapen naar een zesschots-wapen was al ruim voldoende.

Stelsel Bergansius

Merkwaardig is, dat de M73 volgens het stelsel 'Bergansius', al vrij snel werd omgedoopt in het stelsel 'Chamelot Delvigne'. Voor zover is na te gaan, werd deze onjuiste benaming voor het eerst gebruikt in een handleiding uit 1879, geschreven door de le Luitenant der Infanterie H. Husink. Sindsdien werd de benaming Chamelot-Delvigne door vele schrijvers en wapenexperts overgenomen. Bergansius raakte daarmee op de achtergrond. **Om vanaf nu misverstanden te voorkomen: de revolver M73 is een echt Nederlands ontwerp van het stelsel Bergansius!**

Productie en uitvoeringen

De M73 revolvers werden aangemaakt bij de volgende fabrikanten:

P. Stevens te Maastricht

E. de Beaumont te Maastricht

J.F.J. Bar te Delft.

Omstreeks 1900 werden ook revolvers aangemaakt in de Werkplaatsen voor Draagbare Wapenen (W.D.W.). Eerstro Delft, later aan de Hembrug. De W.D.W. maakte meestal gebruik van aangekochte en deels voorbewerkte onderdelen. Aangezien het grootste deel der bewerkingen met de hand gebeurt, was het pasmaken en assembleren een goede oefening voor de leerling-geweermakers.

Totaal worden er ca. 13 000 exemplaren vervaardigd.

In 1907 kreeg het hoofd van de W.D.W., de majoor M.J.A. Masthoff, opdracht van het Ministerie van Oorlog om revolvers van het bestaande model aan te kopen via de diverse leveranciers.

Majoor Masthoff kwam echter met het voorstel om de benodigde revolvers in de eigen werkplaatsen bij de Artillerie Inrichtingen aan de Hembrug te laten produceren. Om het vele handwerk te verminderen, wijzigde hij een aantal onderdelen zodanig dat ze machinaal konden worden aangemaakt.

De belangrijkste wijzigingen waren:

- een ronde loop i.p.v. 8-kantig;
- de trekkerbeugel wordt smaller;
- andere haan- en trekkervorm;
- de laadklep krijgt een andere vorm.

De Minister van Oorlog stemde toe en plaatste een order van 4000 stuks. In 1913 volgde opnieuw een opdracht voor 2100 exemplaren.

De aan de Hembrug geproduceerde revolvers werden wel genoemd de M73 NM (Nieuw Model). Het is echter geen officiële benaming! Hierdoor werd het oorspronkelijke model de M73 OM (Oud Model). De M73 NM werden gemerkt met het stempel 'HEMBRUG',

aangebracht op de rechter voorzijde van de kast.

de wapens werden genummerd in series van 1000, in combinatie met een letter. Dus: A825, D312 enz.

De M73 OM werden gemerkt met de naam van de fabrikant. De produktienummering liep van 1 tot ca. 13 000.

Veel oud Model revolvers werden bovendien voorzien van een wapennummer en jaartal van indienststelling.

Een kleine serie M73 OM was gemerkt met een 'M' voor op de kast of in combinatie met het nummer. Deze revolvers waren in gebruik bij de Marine en kwamen in de loop van de jaren dertig terecht bij de Landmacht.

Naast de hierboven besproken modellen werd er speciaal voor officieren een M73revolver in verkleinde uitvoering gemaakt (met 8-kant loop).

Ook werden M73 revolvers voorzien van korte inwendig gladde lopen, voor het verschieten van traangaspatronen.

Toebehoren

Als toebehoren werden per revolver verstrekt:

- een pompstok van messing;
- een schroevendraaier;
- een vetdoos;
- een revolvertas met aan de buitenzijde een bergplaats voor de schroevendraaier;
- patroontas voor het meevoeren van de patronen in pakjes van 6 stuks;
- revolverkoord voor beredenen.

De munitie

Gebruikt werd de scherpe patroon no. 5. Deze bestond uit een messing huls met rand en ligplaats met aambeeldje en brandgat, een slaghoedje en een loden kogel. De kogel was vastgewurgd in de huls en had een rondgaande groef gevuld met vet. Dit vet diende om de afzetting van het kruidsljm in de loop te voorkomen.

Als lading werd gebruikt ca. 0,7 gram fijnkorrelig zwart buskruit.

Voor het houden van oefeningen gebruikte men de losse patroon no. 6. De huls bevatte ca. 1,25 gram zwart buskruit, en werd aan de bovenzijde afgesloten door een prop patroonpapier, gevuld met zaagsel.

De patronen no. 5 werden verpakt in pakjes van 6 stuks of in kanonnen doosjes van 12 stuks.

Op de verpakking vindt men een etiket waarop vermeld: het aantal, soort, herkomst, hulsmark en jaartal van aanmaak. De patronen no. 6 werden op soortgelijke wijze verpakt. De aangebrachte etiketten waren echter rood.

Gegevens van de revolver en munitie

Gewicht	1,3 kg
Lengte	ca. 285 mm

Hoogte	160 mm
Breedte	45 mm
kaliber	9,4 mm
Loop lengte	163,7 mm
aantal trekken	4
Lengte patroon no. 5	30,5 mm
Gewicht patroon no. 5	16,3 g
Gewicht van de kogel	12,2 g
Gewicht van de kruidlading	0,7 g
Aanvangssnelheid	ca. 180 m
Mondingsenergie	ca. 20 kJm
Indringing in vurenhout op 10 m	ca. 58 mm
Indringing in vurenhout op 25 m	ca. 53 mm
Indringing in vurenhout op 50 m	ca. 48 mm
Maximum dracht	ca. 1400 m
Trommelcapaciteit	6

Tijdens de mobilisatie waren er totaal ca. 17 500 revolvers M73 OM en NM, bij het Nederlandse leger in gebruik.

V HET AUTOMATISCH PISTOOL No. 1

In de jaren twintig was de Koninklijke Marine bewapend met de revolver M73 OM. Nadat de Landmacht haar keuze had gemaakt voor de invoering van het Browning pistool M25, werd overwogen de Marine eveneens van een modern vuistvuurwapen te voorzien. In 1928 werd besloten tot het aanschaffen van het Parabellum pistool, uitgevoerd in het kaliber 9 mm.

Waarom de Parabellum?

Onbekend was dit wapen in Nederland allermint. Vanaf 1900 waren reeds uitgebreide proeven genomen met Parabellum pistolen in diverse kalibers en modificaties. In 1905 leidde dit zelfs tot het afsluiten van een leveringscontract met de Deutsche blaffen- und Munitiousfabrik (DWM) te Berlijn. Helaas bleek de aankoop van deze moderne pistolen politiek niet haalbaar en moest de bestelling worden geannuleerd.

Zoals we eerder hebben gezien, werd in de ontstane behoefte aan vuistvuurwapens voorzien door aanmaak van de toen al verouderde revolvers M73, in de jaren 1907 en 1913 en leidde dit tot het gewijzigde model.

Helemaal voor niets waren alle proefnemingen met de Parabellum nu ook weer niet. In 1911 werd namelijk een begin gemaakt met de aanschaf van Parabellum pistolen in Nederlands-Indië. Het werd daar ingevoerd onder de benaming 'Pistool M11'. Het moest de nog geen eens zo oude revolver M91 gaan vervangen. Vermoedelijk door haar taakstelling in de overzeese gebiedsdelen en speciaal t.a.v. het voormalige Nederlands-Indië, was het voor de Marine praktischer om de Parabellum in te voeren in plaats van de voor de hand liggende keuze van de M25. Er ontstond immers dan in N.-I. een zekere eenheid van bewapening tussen aldaar optredende Marine-eenheden en Mariniers, en de militairen van het KNIL. Deze laatste waren omstreeks 1928 volledig herbewapend met het pistool M11.

Ontstaan en productie

Het bij de DWM bestelde pistool was op enkele kleine details na, gelijk aan het 'Pistole Parabellum Modell 1908'. Onder de benaming P08 werd dit wapen op grote schaal ingevoerd bij het Duitse leger en maakte tot aan het einde van W.O. II deel uit van de bewapening. De Parabellum was een ontwerp van de Oostenrijker Georg Luger (1848-1923). De constructie en

vormgeving van dit wapen waren dermate goed, dat het op zeer grote schaal werd geproduceerd in diverse kalibers en uitvoeringen. In veel landen over de gehele wereld werd het als militair wapen ingevoerd. Ook voor commerciële doeleinden was de Parabellum een populair en veel verkocht wapen. Het zou te ver voeren om er in dit verband verder op in te gaan.

Enige indruk omtrent de verspreiding en het gebruik van dit wapen geven de volgende cijfers. De totale produktie aan militaire en commerciële Parabellums wordt geschat op ruim 3 miljoen exemplaren! De DWM produceerde alleen al tussen 1898 en 1930 ca. 1,3 miljoen stuks. De Mauser-Werke AG van 1930 t/m 1942 leverde nog eens ca. 1 miljoen exemplaren af.

Kenmerken van de Marine Parabellum

Tot 1930 werden de eerste orders geplaatst bij de DWM. In dat jaar werden echter alle produktiemachines van de DWM naar Mauser-Werke AG in Obersdorf verplaatst. Daar werd de produktie van de Marine Parabellum voortgezet tot begin 1940. Pistolen geleverd tot en met 1936 zijn alle voorzien van het DWM monogram op het voorste scharnierstuk. Dus ook die pistolen welke na 1930 bij Mauser werden geproduceerd. Vermoedelijk beschikte men nog over veel door de DWM geproduceerde onderdelen die eerst werden opgebruikt.

Na 1936 werden de pistolen voorzien van het Mauser-embleem.

Totaal worden 2654 pistolen aan de Marine geleverd, waarvan de eerste 2129 stuks met DWM en de rest met Mauser gemerkt. De order voor 1940 (600 stuks) werd, vanwege de bezetting van Nederland, door de Duitsers niet meer aan de Marine geleverd. Deze wapens werden uitgegeven aan de Duitse troepen en dragen Duitse keurmerken.

De Marine Parabellums zijn te herkennen aan de volgende afwijkingen t.o.v. de P08:

- De wapens zijn doorlopend genummerd van 1 t/m 2654.
- Boven de veiligheidspal is het woord 'Rust' aangebracht met een pijl waarvan de punt naar beneden is gericht. Bij de KNIL-modellen wijst de pijl naar boven.
- De patroontrekker is aan beide zijden voorzien van het woord 'GELADEN'. Bij de P08 is deze aanduiding alleen aan de linkerzijde aangebracht.
- De door DWM vervaardigde wapens zijn gemerkt door een kroon met 'N', op de loop, het staartstuk en de afsluiter.
- De Mauser-modellen zijn voorzien van een kroon met 'U'. Bovendien is onder het serienummer een kleine letter 'v' aangebracht, behalve bij de jaargang 1937.
- Bij sommige Marine Parabellums is het merk 'K.M.' ingeslagen aan de voorzijde van de greep.

Toebehoren

Als toebehoren wordt per pistool verstrekt:

- een leren holster. Deze is min of meer gelijk aan het Duitse model. Onder de klep is een bergplaats aangebracht voor de schroevendraaier en de pompstok. Buiten op de tas kan een reserve magazijn worden opgeborgen. Sommige tassen zijn voorzien van een koperen plaatje met identificatienummer.
- een 3-tal patroonhouders;
- een pompstok;
- een doorslag.

Munitie

De 9 mm patroon krijgt als aanduiding 'Patr. t/Pist. Aut. No. 1'. De messing huls is voorzien van een groef voor de patroontrekker, een ligplaats met aambeeldje en 2 brandgaten en het

slaghoedje. De lading bestaat uit rookzwak kruid. De kogel heeft een hard-loden kern en vernikkelde stalen mantel.

Gegevens van het pistool en de munitie

Gewicht pistool zonder houder	0,735 kg
Gewicht lege houder	55 g
Gewicht gevulde houder	155 g
Lengte van de loop	102 mm
Lengte van de richtlijn	196 mm
Kaliber van de loop	8,8 mm
Aantal trekken	6
Spoed van de trekken	250 mm
Diepte van de trekken	0,125 mm
Breedte van de trekken	2,5 mm
Gewicht van de patroon	12,3 g
Gewicht van de lading	ca. 0,4 g
Gewicht van de kogel	ca. 8 g
Aanvangssnelheid van de kogel	330 m
Spreiding op 25 m	hoogte 70 mm breedte 65 mm
Spreiding op 50 m	hoogte 135 mm breedte 150 mm
Maximum dracht	ca. 1500 m

VI MEIDAGEN 1940

In de vroege ochtenduren van de 10e mei 1940, barst de 'Blitzkrieg' letterlijk over Nederland los. De Duitse oorlogvoering is er een van snelheid, verrassing, concentratie en misleiding. De vijand is er plotseling, overall! Komt uit de lucht vallen binnen onze stellingen in plaats van er voor, zoals we hadden verwacht.

Temidden van het tumult en de verwarring moeten de Nederlandse militairen zich teweestellen met deels gebrekkige en ouderwetse wapens. En waar de middelen goed zijn mist men vaak de nodige geoefendheid en het inzicht om ze efficiënt te kunnen inzetten in deze moderne oorlogvoering.

Maar er wordt op veel plaatsen teruggevochten met grote moed en inzet. Velen hebben daarbij hun leven ingezet.

Over het verloop van de Meidagen van 1940 is veel gepubliceerd. Aan het slot van dit artikel, zal ik mij beperken tot het weergeven van enige schermutselingen, waarbij de vuistvuurwapens een belangrijke rol spelen.

Er wordt teruggevochten

Hieronder volgt een gedeelte van het verslag van de soldaat Prins over zijn belevenissen op 10 mei aan de grens. Hij is als chauffeur ingedeeld bij een bewakingsploeg.

'... Toen de sergeant Kruithof met zijn 15 man aankwam, zagen we reeds de oprukkende vijand die bezig was om ons te omsingelen. De weg was nu dus afgesneden. Ik moest echter mijn opdracht uitvoeren en daartoe is de lichte mitrailleur opgesteld in de laadbak van de vrachtauto. De klep liet ik naar beneden, zodat ze meer effectief vuur uit konden brengen. Het personeel werd ingeladen, terwijl ik zelf achter het stuur ging zitten en de sergeant Kruithof naast mij plaats nam. Ik was bewapend met een revolver. We zijn de helling van de weg afgereden in snel tempo. Beneden aan de weg stuitten we plotseling op een colonne van ongeveer 100 Duitsers, die ondermeer pantserkanonnen met zich meevoerden. De enige

oplossing om uit de moeilijkheden te geraken was om onder het uitbrengen van vuur, ons zo snel mogelijk door de vijand heen te slaan. De sergeant en ik hebben de voorruit met de achterzijde van onze karabijn en revolver kapot geslagen. Al vurende, terwijl ik met mijn linkerhand de auto bestuurde en met mijn rechterhand schoot, heb ik de wagen in volle vaart er door heen gereden. Ik heb hierbij mijn revolver leeggeschoten en de sergeant heeft het magazijn van zijn karabijn zelfs nog een keer herladen. Enige Duitsers heb ik zien vallen. Nadat we de troep gepasseerd waren, opende de mitrailleursschutter achter in de auto het vuur, waarbij hij enige trommels op de vijand heeft leeggeschoten...'

De Grebbeberg

Op de Grebbeberg verdedigt de majoor Landzaat zich heldhaftig met een kleine groep militairen tegen de Duitsers. Men verschanst zich in het paviljoen, bij de ingang van Ouwehands Dierenpark. De bewapening bestaat uit één lichte mitrailleur, 12 geweren en 3 pistolen. Nadat alle munitie is vershoten, geeft majoor Landzaat opdracht aan de overgebleven mannen om te proberen hun eigen troepen te bereiken. Zelf trekt de majoor de uiterste consequentie uit zijn eerder gegeven bevel om stand te houden tot de laatste kogel. Met de nog resterende patronen in zijn pistool is hij de Duitsers tegemoet getreden. Na de capitulatie wordt zijn lichaam onder de puinhopen van het paviljoen teruggevonden.

Rotterdam

Een ander belangrijk strijdtoneel, waarbij o.a. onze Marine-eenheden en Mariniers zijn betrokken, ligt in het centrum van Rotterdam. Tijdens de aanval van de Mariniers op de Maasbruggen beleeft hofmeester Bruins een merkwaardig voorval. Zelf is hij bewapend met een Parabellumpistool. Bij de opmars langs de Gelderse kade, wordt hij geconfronteerd met een in Nederland wonende Duitser. Nadat tweemaal 'handen omhoog' wordt gelast, blijft de man weigeren en hield zijn hand in de zak. Bruins veronderstelt dat de man is gewapend, neemt verder geen risico en schiet hem neer.

Dit heeft voor Bruins later nare gevolgen. Hij wordt door de bezetter opgepakt en I wegens dit feit veroordeeld tot drie jaar tuchthuistraaf

Capitulatie

Op 14 mei 1940 besluiten de Duitsers de Nederlandse weerstand te breken door het uitvoeren van een moorddadig bombardement op Rotterdam.

Rotterdam geeft zich over!

Utrecht wordt eveneens met vernietiging bedreigd.

Generaal Winkelman besluit de strijd te staken en de wapens neer te leggen, om verder bloedvergieten te voorkomen. Nederland capituleert.

Groot is de verslagenheid.

Op 15 mei worden te Rijsoord de voorwaarden voor de overgave van het Nederlandse leger aan de Duitsers opgesteld en ondertekend.

Alleen in Zeeland gaat de strijd nog enige dagen door.

VII BESLUIT

Natuurlijk moet direct na de capitulatie al het oorlogsmaterieel worden ingeleverd. Ook de vuistvuurwapens worden als oorlogsbuit door de Duitsers in beslag genomen. Door de grote behoefte aan vuurwapens bij de Duitsers, vormen de M25 pistolen een welkome aanvulling op hun tekort. Een deel komt ook terecht bij de Nederlandse politie die onder controle staat van de bezetter.

Als uitzondering wordt de Koninklijke Marechaussee niet ontwapend. Zij blijft in het bezit van de M25. Door de Duitsers wordt de K.M. ingezet voor het verrichten van politietaken. Het predikaat 'Koninklijk' komt al snel te vervallen.

Na de oorlog blijft de Browning een belangrijke rol spelen in de uitrusting van de Rijks- en Gemeentepolitie.

De in beslag genomen revolvers zullen naar alle waarschijnlijkheid wel zijn vernietigd en omgesmolten. Ze hebben voor de Duitsers geen gebruikswaarde meer.

Van de Marine Parabellum zullen de Duitsers er niet veel hebben buitgemaakt. Veel marineschepen en personeel zijn uitgeweken of waren reeds elders gestationeerd. Dit pistool blijft dan ook tot in de jaren zestig deel uitmaken van de bewapening van de Koninklijke Marine.

In 1966 worden de overgebleven Parabellums door de Minister van Defensie van de bewapeningslijst geschrapt en vernietigd.

Naast deze min of meer officiële liquidatie van de Nederlandse pistolen en revolverbestanden, zullen er ook nog wel een aantal op illegale wijze bij het verzet terecht zijn gekomen en tegen de bezetter zijn gebruikt.

BRONNEN

- Algemeen Rijksarchief te Den Haag.
- Bibliotheek Marechausseemuseum te Buren.
- Bureau Maritieme Historie te Den Haag.
- Centraal Archiefdepot te Den Haag.
- Verzameling H.L. Harder.
- Bibliotheek KNLWM te Delft.
- Verzameling W.A. Dreschler.
- Bibliotheek KMA te Breda.

FOTOVERANTWOORDING

De afgebeelde foto's zijn deels uit de collectie van het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum 'Generaal Hofer' te Delft, deels uit de collectie van de heer H.E. Harder.

LITERATUUR

A. Algemeen

- H. Bredewold en J. Zwaan - 1940, de mei-oorlog : de Duitse pinksterveldtocht tegen Nederland in beeld. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam (1975).
- F.S.T. Beekman en F. Kurowski - Die Kampf um die Festung Holland. - E.H. Brongers - Grebbelinie 1940. Hollandia, Baarn (1971).
- E.H. Brongers - Opmars naar Rotterdam. Hollandia, Baarn (1982).
- D.A. van Hilten - Van capitulatie tot capitulatie. Sijthoff, Leiden (1949). - B. Honselaar - De zwarte duivels van Rotterdam.
- L. de Jong - Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog. Nijhoff, 's-Gravenhage (1969-1988).
- H.J. Kruls en H. Staving - Op de bres voor Neerlands onafhankelijkheid. Neerlands Keur boekerij, Amsterdam (1939).
- Koninklijke Vereniging Ons Leger - B.O. van de krijgsverrichtingen der Koninklijke Landmacht 10-19 mei 1940.
- K. Mallan - Als de dag van gisteren : Rotterdam 10-14 mei 1940. Gooise Uitgeverij, Weesp (1985).
- J. Zwaan - De mobilisatiedagen 1939-1940. Repro-Holland, Alphen a/d Rijn (1970).

B. Wapentechnisch

- J.J. Bergansius - Handleiding tot de kennis van de inrigting en het gebruik van revolverpistolen. Van Cleef, 's-Gravenhage (1869).
- Fred L. Datig - The Leger pistol.
- Dick Deibel - The 'Dutch' Luger.
- Howard G. Ezell - Handguns of the wond. Stackpole Books, Harrisburg (1981).
- H. Meesink - Handleiding tot de kennis van de draagbare wapenen, de kogelbaan en het buskruit (1879).
- W.H.B. Smith - The book of pistols and revolvers. Stackpole Books, Harrisburg (1960).
- W.H.B. Smith and J.E. Smith - Small arms of the wond. Military Service Publishing Company, Harrisburg (1953).
- A.F.W. Taylerson - The revolver 1865-1888. Bonanza Books, New York (1966).

C. Verder werden geraadpleegd

- Diverse handleidingen tot de kennis der artillerie.
- Diverse handboeken voor den soldaat.
- Diverse voorschriften M25.
- Diverse voorschriften revolver.
- Voorlopig voorschrift betreffende het pistool M11.
- Landsdrukkerij, Batavia (1911).
- Voorschrift automatische mitrailleur no. 1.
- Recueil militaire en legerorders 1929-1939.
- Dienstvoorschriften der Koninklijke Marechaussee.

Geraadpleegde tijdschriften

- K.B.C. Görlitz - Armamentaria 3(1968)26-49.
- Dick Deibel - The American rifleman.
- Walter A. Dreschler en Heinrich E. Harder - Deutsches Waffenzournal 8(1987)902-904.

- W.A. Dreschler en H.E. Harder - Deutsches Waffenzournal 7(1987)788-791.
- G. de Vries en B. Martens - Sam Wapenmagazine 23 t/m 28 (1986-1987).
- W.A. Dreschler - De Wapenverzamelaar 7(1969)33-39.
- Dick Deibel - Schietsport.